

INTERNATIONAAL: CHINA

China: van slapende reus naar wakkere wereldmacht

Henk van Gemert

China is een transitieland én een ontwikkelingsland. Het land is op weg van een planeconomie naar een markteconomie en van een agrarische naar een meer industriële samenleving. Het bijbehorend ontwikkelingsproces is fascinerend maar niet zonder hindernissen. Veel is bereikt, veel wacht nog op realisatie of verbetering. Het lidmaatschap van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) en de toekenning van de Olympische Spelen 2008 versterken de integratie met de wereldeconomie. De nieuwe leiding die in maart 2003 is aangetreden, zal hier naar verwachting krachtig op inspelen. Het WTO-lidmaatschap heeft in dat verband twee functies. Op lange termijn is het een instrument om het welvaartspeil van de bevolking te verhogen en de armoede te bestrijden. Op korte termijn is het een argument om de bevolking uit te leggen dat pijnlijke maatregelen nodig zijn om de buitenlandse concurrentie te overleven en de langetermijndoelstelling daadwerkelijk te realiseren. Tegen de achtergrond van deze afweging analyseert dit artikel het tempo, de richting, en de belangrijkste keuzes van het Chinese ontwikkelingsmodel (van de redactie).

1 De strategie van de hervormingen

De transitie is in gang gezet door wijlen Deng Xiaoping tijdens het Derde Plenum van het Elfde Partijcongres van de Communistisch Partij China in november 1978. Sindsdien wordt geleidelijk en op een streng gedirigeerde wijze meer ruimte gegeven aan marktkrachten. Het proces versnelt na Deng's beroemde reis naar het zuiden in 1992, waarbij hij de socialistische markteconomie introduceert en aldus een ideologische breuk met het verleden forceert (Deng 1994, 358-370). Onder-

tussen wordt de economische besluitvorming in belangrijke mate gedecentraliseerd (van de staat naar de lokale overheid en van de overheid naar de bedrijven en de gezinnen), worden nieuwe (semi-)private eigendomsvormen voorzichtig toegelaten en worden marktgeoriënteerde instituties geïnstalleerd, zij het vooralsnog zonder de oude vormen van staatseigendom, protectie en politieke interventie af te schaffen.

Twee pijlers staan vanaf het begin centraal in het transitiebeleid: de hervorming van de binnenlandse economische structuur en het openen van vensters naar de buitenwereld.¹ Pas later (vanaf 1993) wordt daar ook het financiële systeem als een expliciet hervormingsterrein aan toegevoegd. Deze aanpak moet leiden tot efficiëntieverbeteringen in de productie en in de allocatie en uiteindelijk tot betere levensomstandigheden voor de Chinese bevolking.

Anders dan in Oost-Europa is er geen sprake van een schoktherapie of Big Bang, noch van een politieke omwenteling. China kiest een eigen strategie. Het transitieproces verloopt gradueel, experimenteel en zoveel mogelijk Pareto-neutraal (met inachtneming van de gevestigde belangen). Daarbij houdt het leiderschap de touwtjes strak in handen. Het tempo en de richting van de hervormingen wordt bepaald door de Partij, die zich daarbij laat leiden door een diepgewortelde angst voor sociale onrust en een vurige wens tot machtshandhaving. Berekeningen wijzen uit dat China 7% groei nodig heeft om oplopende sociale onrust te vermijden. Dit percentage hangt samen met de jaarlijkse groei van het arbeidsaanbod uit drie bronnen: de toetreding van jongeren tot de arbeidsmarkt, de migratie vanuit het platteland, en de uitstoot van arbeid uit de traditionele staatssector. Is de economie op een gegeven moment niet in staat om uit eigen beweging deze groeiwoet te genereren dan wordt die door de Staat georganiseerd, ook al gaat dat ten koste van het hervormingstempo. De financiering van dit type groeiimpulsen verloopt ofwel rechtstreeks vanuit het budget ofwel indirect via politieke instructies aan de staatsbanken.

De graduele aanpak, waarbij de markteconomie de planeconomie als het ware langzaam inhaalt heeft voor- en nadelen. Het belangrijkste voordeel is dat China geen last heeft gehad van de scherpe inkomensdalingen en hoge inflatie waarmee de transitie in Centraal- en Oost-

1 Voor een heldere en boeiend geschreven analyse door een kritische *insider* zie Lin Yifu (1996).

Europa gepaard ging. Dit pijnlijke stabilisatieprobleem is vermeden door prijzen en markten geleidelijk te liberaliseren (het *dual track* systeem). Ook grote werkloosheid kon op deze wijze worden vermeden, althans tot voor kort. Het belangrijkste nadeel van de graduele aanpak is dat de structurele hervormingen over het algemeen traag verlopen en dat daarbij de lastigste en pijnlijkste maatregelen voortdurend worden uitgesteld.

Sinds de terugval van de macrogroei in 1997 wordt steeds meer duidelijk dat het Chinese succesverhaal gepaard gaat met een cumulatie van uitstelkosten.² Het meest pregnant komt dit naar voren in de financiële sector waar een voortgaande kredietverlening van de vier staatsbanken aan de duizenden verliesgevende staatsbedrijven heeft geleid tot een insolvel bankstelsel en een gigantische misallocatie van spaargelden. Op een dieper niveau manifesteren de kosten zich in gebrekkig en halfslachtig opererende instituties. Het naast elkaar bestaan van oude en nieuwe instituties (wetten, regels, gewoontes, gedrag) vormt in toenemende mate een maatschappelijke contradictie en een serieuze belemmering voor de verdere ontwikkeling van de welvaart. Hetzelfde geldt voor de groeiende discrepantie tussen de in de staatssector en in de niet-staatssector gerealiseerde graad van technologie en efficiëntie.

2 Transformatie en groei: de ervaringen

De binnenlandse hervormingen beginnen eind jaren zeventig op het platteland.³ Een grotere autonomie op microniveau (via het *household responsibility system* en het *land contract system*) zorgt voor nieuwe prikkels en voor nieuwe bedrijvigheid. Een sterke stijging van de productiviteit in de landbouw maakt arbeid vrij en er ontstaan spontaan een groot aantal kleinschalige, collectief georganiseerde en informeel gefinancierde bedrijfjes in de sfeer van de lichte industrie en de bouwrijverheid (*township* en *village enterprises*). In twee decennia verrijzen er

2 De groei van het bnp bedroeg in de jaren 1992-1995 gemiddeld 12,2% per jaar en in de jaren 1996-2002 gemiddeld 7,8% per jaar. De term uitstelkosten (*costs of postponement*) ontleen ik aan Lardy (1998).

3 Vele studies beschrijven dit proces. Zie bijvoorbeeld Bell *et al* (1993), Lin Yifu *et al* (1996), World Bank (1997), Chai (1998) en OECD (2002).

ruim twintig miljoen van dit soort bedrijfjes; ze bieden werk aan ruim honderd miljoen mensen. De bijdrage van deze bedrijfjes aan de industriële productie loopt op tot circa 30% en hun bijdrage aan de export tot zelfs 40%.⁴ In de steden ontwikkelt zich ondertussen een andere tak van sport: de private sector. Miljoenen ex-boeren en hun kinderen starten er kleine en middelgrote ondernemingen met name in de sfeer van de commerciële dienstverlening (handel, transport, horeca).

Door deze arbeidsreallocatie en kapitaalaccumulatie (gefinancierd met een gestaag stijgend niveau van de gezinsbesparingen) daalt het werkgelegenheidsaandeel van de landbouw in twee decennia met ruim 20 procentpunt (van 70% naar 50%). Het arbeidsintensieve karakter van de nieuwe activiteiten betekent tevens dat China op een natuurlijke manier inspeelt op zijn comparatieve kostenvoordeel van arbeidsovervloed en kapitaalschaarste. Een en ander gaat gepaard met hoge groeicijfers. Het reële inkomen per hoofd van de bevolking stijgt van 168 US dollars in 1980 naar 727 US dollars in 2000 (prijsspeil 1995). De inkomensongelijkheid neemt toe maar het aantal mensen met een inkomen onder de armoedegrens daalt met 200 miljoen.

Belangrijke verschuivingen in het consumptiepatroon vergezellen dit proces. Waar de duurzame consumptie in de jaren zeventig nog betrekking heeft op horloges, fietsen en naaimachines, verschuift dit in de jaren tachtig naar televisies, ijskasten en wasmachines. In de jaren negentig heeft duurzame consumptie betrekking op airconditioners, telefoons en videorecorders. Thans verschuift dit naar auto's en een eigen huis (Lin Yifu 1996, 174).

Parallel aan deze interne hervormingen loopt het proces van de externe liberalisering. De creatie van vier speciale economische zones (SEZs) in het Zuidoosten in 1979 is de eerste stap. Deze stap levert een cruciale bijdrage aan China's liberaliseringsproces en externe integratie. De keuze betekent dat een punt wordt gezet achter het beleid van importsubstitutie en autarkie uit de Mao-periode (1949-1978).

De SEZs fungeren als venster naar de buitenwereld. Hun functie is veelomvattend: het aantrekken van buitenlands kapitaal, het tot ontwikkeling brengen van een open economische structuur gebaseerd op

4 Cijfers in dit artikel zijn ontleend aan het *China Statistical Yearbook 2001*, tenzij anders vermeld.

moderne productie- en managementtechnieken en het doorgeven van deze verbeteringen naar het binnenland. De maatregelen om een en ander te realiseren omvatten een scala aan gunstige vestigingsvoorwaarden zoals een volledig nieuw aangelegde fysieke infrastructuur, ruimhartige belastingfaciliteiten, lage grondprijzen, concessies met betrekking tot het gewenste ondernemingsbeleid en de gewenste eigendomsvorm en een minimum aan procedures. Daarnaast is er voor de buitenlandse investeerder natuurlijk ook de aantrekkingskracht van relatief goedkope arbeid en een omvangrijk potentieel afzetgebied.

Het beleid is een succes. Buitenlandse investeerders, met name etnische Chinezen uit Hong Kong, Taiwan en (later ook) het westen happen gretig toe. Er worden honderdduizenden nieuwe banen gecreëerd en de export bloeit op. Het directe achterland wordt meegezogen in deze ontwikkeling door toeleveringen en *subcontracting*, door een algehele inkomensgroei en niet in het minst door de voorbeeldwerking die er van de nieuwe efficiënte bedrijvigheid uitgaat op het binnenlandse hervormingsproces in het algemeen. Locale overheden leren al doende wat een markteconomie inhoudt: kostenbewustzijn bij de inzet van productiefactoren en hulpbronnen, financiële discipline in plaats van stilzwijgende budgetoverschrijdingen, contracten en wettelijke bescherming in plaats van contacten en informele toezeggingen, aandelenbezit in plaats van staatseigendom enzovoort.

Al snel krijgt het liberaliseringsbeleid nieuwe impulsen. In 1984 worden 14 kuststeden, waaronder Shanghai, geopend voor buitenlandse investeringen. In 1988 wordt Hainan Island uitgeroepen tot de vijfde speciale economische zone. Kort daarna is het hele kustgebied vrijgegeven. In april 1990 wijst Deng Xiaoping de Shanghai Pudong Area (op dat moment nog volledig agrarisch gebied) aan om uit te groeien tot het belangrijkste internationale handelscentrum van China. (Deng 1994, 353-355). In enkele jaren tijd verrijst aan de overkant van de Huang-Pu rivier een waar Chinees Manhattan. De meer naar het westen gelegen gebieden profiteren voornamelijk van dit proces. Om die reden wordt later het gebied langs de grote rivieren geopend en krijgt de stad Chongqing langs de Yangtse een aparte status bij het aantrekken van buitenlandse investeringen. De ontsluiting van de binnenlanden in West-China, met de oude keizersstad Xian als ontwikkelingskern is begin 2000 ingezet.

3 Het financiële systeem

Met enige vertraging wordt er ook in de financiële sector een hervormingsbeleid ingezet.⁵ In eerste instantie gaat het daarbij om de creatie van formele instellingen en markten zonder dat er functioneel veel verandert en zonder dat het systeem echt gezond en concurrerend wordt gemaakt. Bankgebouwen en beurzen zien er fraai uit maar binnenskamers regeren de partijsecretarissen. De autoriteiten zijn huiverig om de financiële intermediatie uit handen te geven. Integendeel, zij zien het stelsel als een krachtig en gewillig instrument om hun politieke ambities te realiseren. Nu krachtens het WTO-verdrag buitenlandse banken een kans krijgen om zich in China te vestigen, en deze nieuwkomers over vier jaar ook in de nationale munt zaken mogen gaan doen, wordt erkend dat een fundamentele heroriëntatie noodzakelijk is.

Het oude mono-banksysteem is ontbonden in 1984. Bij die gelegenheid ontstaan er een centrale bank (de People's Bank of China) en vier grote, sectoraal gespecialiseerde staatsbanken (de Agricultural Bank of China, de Industrial and Commercial Bank of China, de China Construction Bank en de deviezenbank Bank of China). Vanaf 1986 worden er ook nationale banken met een gespreid aandelenbezit, lokale banken en kredietcoöperaties toegelaten tot het financiële bestel. Deze instellingen opereren efficiënter dan de vier grote staatsbanken maar vanwege de beschermde positie van de grote vier blijft hun marktaandeel beperkt tot zo'n 20%. Begin jaren negentig krijgt het land twee aandelenbeurzen (een in Shanghai en een in Shenzhen) en worden er niet-bancaire financiële instellingen opgericht. Ook komen er drie toezichthouders, een voor de bankensector, een voor de effectenhandel en een voor de verzekeringssector.

Bancaire financiering blijft dominant. De vier staatsbanken mogen gaandeweg hun werkterrein verruimen waardoor ze onderling kunnen gaan concurreren. Met de staat als eigenaar blijven het evenwel logge, inefficiënte en weinig commerciële instellingen die bovendien in toe-

5 Voor details over de financiële hervormingen zie bijvoorbeeld Mehran *et al* (1996), Girardin (1997), Lardy (1998), BIS (1999), Naughton (2000), Van Gemert (2000), Van Gemert (2001), Aziz en Duenwald (2002). Zie voor de meest actuele ontwikkelingen de *Transition Newsletter* van de Wereldbank en naar het tijdschrift *China @ the World Economy*, uitgebracht door de Chinese Academy of Social Sciences.

nemende mate gebukt gaan onder de last van een grote hoeveelheid oninbare vorderingen op de staatsbedrijven. Pogingen om de banken van hun slechte leningen te bevrijden – via de oprichting van drie speciale beleidsbanken in 1994, een forse kapitaalinjectie in 1998 en de oprichting van vier beheersmaatschappijen in 1999/2000 – bieden onvoldoende soulaas. Waar de voorraad slechte leningen eenmalig omlaag gaat, blijft de stroom gewoon doorgaan omdat de relatie tussen de banken en hun kredietnemers een politieke en niet een commerciële is. Anno 2002 wordt de voorraad oninbare vorderingen door buitenlandse *rating agencies* geschat op 40-50% van de totale kredietportefeuille. De banken zijn dus insolvent. Ze blijven slechts op de been omdat het Chinese publiek niet weet hoe het zijn spaargelden anders moet aanhouden: de niet-staatsbanken zijn onbetrouwbaar (sic!), de kapitaalmarkt is een door de overheid gemanipuleerd casino en buitenlandse beleggingen zijn niet toegestaan.

De centrale bank krijgt in 1995 een eigen juridische status en wordt vervolgens in 1998 onafhankelijk gemaakt van de provinciale overheden door een reorganisatie naar Amerikaans model. De bank blijft uiteraard verantwoording verschuldigd aan de Staatsraad (het hoogste politiek orgaan). Het monetaire beleid wordt tot 1998 gebaseerd op een kredietplan dat sterk in het teken staat van de door de partij gewenste macro-economische ontwikkeling en industriepolitiek. Formeel is dit plan inmiddels afgeschaft en is men overgestapt op meer indirecte instrumenten van monetair beleid maar de transmissiekanalen zijn zwak en de rentevorming is nog steeds niet geliberaliseerd. Het belangrijkste monetaire anker is de vaste wisselkoers ten opzichte van de US dollar, die gehandhaafd wordt door een actief valutamarktbeleid en een scala van restricties op het kapitaalverkeer met het buitenland.

4 Een vergelijking met Centraal- en Oost-Europa

De gekozen strategie en de daarmee opgedane ervaringen mogen duidelijk maken dat China een geheel eigen ontwikkelingspad heeft gekozen. Tabel 1 kan dit illustreren.⁶ In de tabel worden de macro- en micro-

6 De tabel is samengesteld op basis van cijfers van het IMF (2000, appendix hoofdstuk 3) aangevuld met enkele cijfers uit het *China Statistical Yearbook*.

economische prestaties van China vergeleken met die van Polen (als vertegenwoordiger van het in Centraal-Europa toegepaste model) en die van Rusland (als vertegenwoordiger van het door de voormalige Sovjetstaten gekozen model). De tabel geeft kwantitatieve informatie over groei en inflatie, en over de voortgang op het gebied van de structurele hervormingen.

Tabel 1 Macro stabilisatie en structurele hervormingen in drie transitielanden

	China	Polen	Rusland
Indicator			
Algemeen			
<i>Startjaar van de transitie</i>	1978	1990	1992
<i>Per capita inkomen in 1999</i> <i>(US dollars, omgerekend tegen PPPs)</i>	3.709	8.832	6.815
<i>Bevolkingsomvang (miljoen, 1999)</i>	1.259,1	38,7	145,6
Macro-economische stabilisatie			
<i>Reële inkomensratio (1999/89)</i>	2.5	1.3	0.6
<i>Idem 1999/78</i>	6.7		
<i>Gemiddelde inflatie (1999/89)</i>	8.1	49.2	88.0
<i>Idem 1999/78</i>	7.0		
Voortgang met betrekking tot de structurele hervormingen⁷			
<i>Liberalisering van prijzen en markten</i>	2.7	3.3	2.7
<i>Liberalisering van handel en afschaffing</i> <i>deviezenrestricties</i>	2.3	4.3	2.3
<i>Implementatie van een mededingingsbeleid</i>	2.3	3.0	2.3
<i>Privatisering van de kleine en middelgrote</i> <i>bedrijven</i>	2.3	4.3	4.0
<i>Privatiseringen van de grote bedrijven</i>	1.0	3.3	3.3
<i>Herstructurering bedrijven, inclusief</i> <i>corporate governance</i>	2.3	3.0	1.7
<i>Bancaire hervormingen en renteliberisatie</i>	1.3	3.3	1.7
<i>Ontwikkeling financiële markten en</i> <i>niet-bancaire financiële instellingen</i>	2.0	3.3	1.7

7 De transitie-indicatoren voor de landen in Centraal- en Oost-Europa worden berekend door de EBRD en jaarlijks gepubliceerd in het *Transition Report*. In IMF (2000, hoofdstuk 3) zijn deze indicatoren overgenomen en aangevuld met een eigen berekening van de transitie-indicatoren voor de landen in Zuid-Oost Azië, waaronder China.

De classificatie van de EBRD is als volgt: 1 = geen voortgang, 2 = weinig voortgang, 3 = duidelijke voortgang, 4 = substantiële voortgang, en 4.3 = standaard markteconomie bereikt.

De tabel laat zien dat China verreweg superieur is in het realiseren van groei en het vermijden van inflatie. Dit is het macro-economische succesverhaal. In het tempo van de structurele hervormingen loopt China evenwel achter. De scores voor de negen transitie-indicatoren laten zien dat China op geen enkel terrein een snelle hervormer is (score groter dan drie) en op drie terreinen zelfs een trage hervormer (score kleiner of gelijk aan twee). Een en ander weerspiegelt de hierboven beschreven voorzichtige benadering, waarbij de nieuwe marktinstituties stap voor stap worden ingevoerd terwijl de oude planinstituties vooralsnog intact blijven.⁸

In Centraal- en Oost-Europa is dit anders. In Centraal-Europa zijn de oude instituties relatief snel vervangen door nieuwe, hetgeen gepaard ging met een hevige maar relatief korte periode van inkomensdalingen en prijsstijgingen. In de CIS zijn de oude instituties ook vrij snel afgeschaft maar nu zonder dat er nieuwe voor in de plaats kwamen. Dit laatste model is weinig aantrekkelijk gebleken. Het institutionele vacuüm heeft er geleid tot grote onevenwichtigheden in het feitelijk functioneren van de nieuwe markteconomie.

De eigen weg van China (later geïmiteerd door Vietnam) impliceert een andere keuze in de afruil tussen efficiëntie en stabiliteit. Waar de landen in Centraal-Europa snel door de zure appel heen wilden bijten, heeft China nadrukkelijk gekozen voor een voorzichtige ontwikkelingsstrategie en daarmee voor het uitsmeren van de pijn. De consequentie is wel dat het land nog een aantal fundamentele en ingrijpende hervormingen te wachten staat.

Recentelijk begint de prijs van het uitstel manifest te worden, met name in een sterke groei van de stedelijke werkloosheid en van de *xiagang* (overtollige werknemers van de staatsbedrijven aan wie gevraagd wordt om thuis te blijven). Ook de werkgelegenheid in de collectief georganiseerde industrie op het platteland (de rurale TVE's) loopt terug. De totale uitstoot is inmiddels zo groot en de scholingsgraad van de betrokkenen zo laag, dat de private sector niet meer in staat is om de vrijgekomen arbeid volledig op te nemen. Sociale spanningen liggen op de loer

8 Door Naughton (2000) is dit pakkend verwoord in zijn boektitel *Growing Out of the Plan*. Zie verder ook Qian (2002) voor een nadere analyse van de relatie tussen groei en instituties in China, en De Haas (2002) voor de invloed van instituties op de groei en de financiële hervormingen in Centraal-Europa.

maar er is geen weg terug. De structurele hervormingen zullen moeten plaatsvinden, enerzijds om de transitie naar een markteconomie echt te voltooien, anderzijds om de kosten van het uitstel – te weten oplopende staatsschuld en oplopende verliezen bij de staatsbanken – in de hand te houden.

5 Financieel-economische knelpunten

Twee reusachtige operaties bepalen op dit moment de verdere ontwikkelingen van het financieel-economisch systeem.⁹ De eerste en meest cruciale uitdaging ligt in het ontrafelen van de verstrengelde afhankelijkheidsverhouding tussen de staat, de staatsbedrijven en de staatsbanken. Een grootscheepse saneringsoperatie is ingezet maar de problematiek is taai en de weerstanden zijn groot. De volgende sterk met elkaar samenhangende acties vragen in dit verband om een gecoördineerde aanpak:

- Een voortgaande sanering en commercialisering van de staatsbedrijven, gepaard gaande met de introductie van meer financiële discipline en een verbetering van de beheer- en toezichtstructuur. Dit houdt tevens in dat deze bedrijven verlost worden van de sociale verplichtingen tegenover hun werknemers (pensioenen, huisvesting, zorg, en onderwijs: de ijzeren rijstkom), en dat de overheid in haar nieuwe rol deze verplichtingen gaat overnemen.
- Een definitieve sanering van de kredietportefeuille van het bankwezen en een algehele herstructurering van de vier grote staatsbanken, inclusief opsplitsing en privatisering. De *bail out* ten laste van het overheidbudget dient gepaard te gaan met een gelijktijdige verbetering van de kredietcultuur en het toezicht. Banken die de concurrentie niet aankunnen dienen te verdwijnen.
- Een herdefiniëring van de rol van de staat. Nu de staat haar rol als eigenaar van de productiemiddelen gaat opgeven – op enkele strategische uitzonderingen na – kan zij zich volledig richten op nieuwe

9 Voor een uitgebreide hervormingsagenda zie OECD (2002): 22 hoofdstukken 1000 pagina's, 140 tabellen en 60 grafieken. Er bestaat een 'Synthesis Report'. Voor meer achtergrondinformatie bij de twee hier genoemde knelpunten zie Van Gemert (2001, hoofdstuk 5 respectievelijk hoofdstuk 3).

urgente taken: de verbetering van de publieke voorzieningen, de inrichting van een pensioenstelsel en een sociaal zekerheidsstelsel, de hervorming van het belastingsysteem, de bestrijding van de corruptie, en de opzet van een goed stelsel van regelgeving en toezicht.

De tweede financiële uitdaging is macro-economisch van aard. Zodra het financiële stelsel gezond en concurrerend is gemaakt, wordt het tijd dat China ook haar monetaire oriëntatie gaan aanpassen. Deze heroriëntatie is nodig om het land definitief te integreren met de internationale kapitaalmarkt. Drie sterk samenhangende veranderingen komen daarbij aan bod:

- De liberalisering van het beleggings- en beursverkeer met het buitenland. Een gevaarlijke actie maar op middellange termijn van belang om het externe integratieproces te voltooien. Deze maatregel betekent dat de kapitaalrestricties verdwijnen en dat de Chinese munt volledig convertibel wordt gemaakt.
- Het loslaten van de vaste wisselkoers ten opzichte van de US dollar. China is een groot land en zal een eigen monetaire koers willen varen. Als het kapitaalverkeer wordt vrijgemaakt, betekent dit dat er geen ruimte meer is voor een vaste wisselkoers.
- De herinrichting van het monetaire beleid. Bij een zwevende en volledig convertibele munt heeft het monetaire beleid een binnenlands anker nodig. De variabele die daar het meest voor in aanmerking komt is het algemeen prijspeil. De People's Bank of China wordt dan een echte centrale bank die vergelijkbaar is met de European Central Bank in het eurogebied en de Federal Reserve in de Verenigde Staten.

6 Slot

De Volksrepubliek China beleeft een sociaal-economische revolutie van ongekende omvang. In minder dan 25 jaar is de maatschappelijke structuur volledig veranderd. Meer dan de helft van de beroepsbevolking is van baan veranderd, het gemiddeld inkomen is vervijfvoudigd en het consumptiepatroon in de niet-agrarische gebieden is totaal gewijzigd. Deze spectaculaire ontwikkeling is gedragen door gunstige initiële condities, uitzonderlijk hoge binnenlandse besparingen, een

hard werkende beroepsbevolking, een beheerste instroom van buitenlands kapitaal en een geleidelijke acceptatie van het particuliere initiatief. Maar dit succesverhaal heeft ook een keerzijde: politieke hervormingen zijn op de lange baan geschoven, congestie en milieuvervuiling zijn lange tijd genegeerd, de ongelijkheid is toegenomen en enkele belangrijke structurele hervormingen zijn voortdurend uitgesteld. Ook het langdurig naast elkaar bestaan van oude en nieuwe instituties vormt in toenemende mate een maatschappelijk probleem.

Het lidmaatschap van de Wereldhandelsorganisatie is een logische stap in China's ontwikkelingsgeschiedenis maar impliceert tevens dat er niet langer gedraald kan worden met het voltooiën van de ingeslagen weg. In de financieel-economische sfeer gaat het daarbij met name om het wegwerken van de enorme misallocatie in het spaar- en investeringsproces. De bevolking verdient beter dan dat haar spaarcenten opgeslagen blijven in onrendabele kapitaalgoederen en verliesgevende werkgelegenheidsprojecten. Deze gigantische uitdaging heeft verstrekkende gevolgen voor de rol van de staat in het economisch proces en de maatschappij als geheel.

De nieuwe leiders hebben aangekondigd het hervormingsbeleid te zullen voortzetten, en meer marktconforme wetgeving te zullen ontwikkelen. De richting van de hervormingen is daarmee duidelijk maar het tempo niet. Belangrijkste rem op het hervormingstempo is en blijft het bewaken van de sociale en politieke stabiliteit. China is geen land voor een schoktherapie, maar langer wachten met het oplossen van de financieel-economische knelpunten en de sociaal-economische tegenstellingen is evenmin wenselijk. Dit is geen gewone evenwichtsoefening, dit is balanceren op een slap koord.

Auteur

Henk van Gemert is econoom en China-onderzoeker, werkzaam aan de Universiteit van Tilburg en coördinator van de academisch samenwerking tussen de Universiteit van Tilburg en een aantal Chinese universiteiten.

Literatuur

- Aziz, Jahangir, Christopher Duenwald (2002) Growth-Financial Intermediation Nexus in China, IMF Working Paper, No. 194.
- Bell, Michal W., Hoe Ee Khor, Kalpana Kochar (1993) China at the Threshold of a Market Economy, IMF Occasional Paper, No. 107.
- BIS (1999) Strengthening the Banking System in China: Issues and Experience, Policy Paper, No. 7.
- Chai, Joseph C.H. (1998) *China: Transition to a Market Economy*, Oxford: Clarendon Press.
- Deng Xiaoping (1994) *Selected Works, Volume III (1982-1992)*, Beijing: Foreign Language Press.
- Gemert, Henk van (in samenwerking met Ronald Fonteijn) (2000) Financiële Hervormingen in China: over de kloof tussen plan en markt, *Financiële en Monetaire Studies*, 18 (3), 1-80.
- Gemert, Henk van (ed.) (2001) *Financial Reform in China: Bridging the Gap between Plan and Market*, Maastricht: Shaker Publishing.
- Girardin, Eric (1997) Banking Sector Reform and Credit Control in China, OECD, Parijs.
- Haas, Ralph de (2002) Banken, instituties en zachte budgetbeperkingen tijdens de transitie, *Tijdschrift voor Politieke Economie*, 23 (3), 57-79.
- IMF (2000) Focus on Transition Economies, World Economic Outlook, October.
- Lardy, Nicholas (1998) *China's Unfinished Economic Revolution*, Washington: Brookings Institution Press.
- Lin Yifu, Cai Fang, Li Zhou (1996) *The China Miracle*, Hong Kong: The Chinese University Press.
- Mehran, Hassanali, Marc Quintyn, Tom Nordman, Bernard Laurens (1996) Monetary and Exchange Systems Reform in China: An Experiment in Gradualism, IMF Occasional Paper, No. 141.
- Naughton, Berry (2000) Financial Development and Macroeconomic Stability in China, in Chen *et al.*, *Financial Market Reform in China: Progress, Problems and Prospects*, New York: Westview Press.
- OECD (2002) *China in the World Economy: The Domestic Policy Challenge*, Parijs.
- Qian, Yingyi (2002) How Reform Worked in China, CEPR Discussion Paper Series, No. 3447.
- Worldbank (1997) *China 2020: Development Challenges in the New Century*, Washington: Worldbank Press.